

METAPHYSICA SPECIALIS

THEOLOGIA NATURALIS

PROOEMIUM

AGGREDIMUR tractatum de existentia et attributis Dei, quatenus haec naturali rationis lumine innotescunt. Qui animus ita comparatum habuerit, ut quaestiones has perscrutando, nec altiora se quaesierit inani cupiditate illectus, nec a limine dumtaxat salutaverit quae limites rationis humanae non excedunt, magnam profecto voluptatem, et non exiguum emolumentum percipiet; siquidem et stupenda divinae naturae arcana (quantum pro viribus licet), se ipso quodammodo major suspiciet, et a magnitudine ac excellentia divinae perfectionis non opprimetur. Tribus capitibus totam doctrinam comprehendimus, disserendo videlicet in primo de existentia et essentia Dei; in reliquis de attributis divinis.

CAPUT PRIMUM

DE EXISTENTIA ET ESSENTIA DEI

1. Existentiam Dei contra atheos probaturi, nihil moramur circa quaestionem, an *Deum esse sit per se notum*, ita nempe ut probatione non egeat. Fatemur equidem, sive ob facilem ex immediatis principiis deductionem, sive ob invincibilem naturae rationalis impulsus, nobis rem plus quam probatam videri, nec posse unquam hominem, perfecto rationis usu praeditum, invincibili cujusdam Numinis existentiae ignorantia laborare; aut eandem ex intima animi persuasione in dubium revocare. Verum, qui amore veritatis ducuntur, non satis habent existentiam Numinis a parte sui notam atque sibi perspectam esse, nisi etiam tanto argumentorum pondere eam roboraverint, ut impiorum contra nitentium conatus retundere valeant. Nec pariter moramur doctrinam quorundam recentiorum, extimantium non posse probari existentiam Dei, sed debere admitti tamquam objectum *soli divinae revelationis*, vel tamquam *factum* quoddam, de quo penes om-

nes constat (1). Haec enim sententia est contraria et injuriosa omnium saeculorum Doctoribus; fundatur in falso principio, quasi ratio nostra nihil certo cognosceret: quoniam etiam adversari videtur sacrae Scripturae dicenti: *Invisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea, quae facta sunt, intellecta conspiciuntur; sempiterna quoque ejus virtus, et divinitas* (Rom. 1. 20.) Triplicis autem generis sunt argumenta, quibus existentia Dei solet invicte probari, scilicet, *metaphysica, physica, et moralia*: de singulis distinctis articulis agemus.

Advertenda sunt autem tria; ne detur aequivocationi locus. 1°. Demonstratio existentiae Dei est dumtaxat *a posteriori*: Deus enim, utpote ens supremum et causa prima, nihil habet se prius, quod ad instar *causae* possit spectari. Impossibilitas vero demonstrationis *a priori* non est confundenda cum illa demonstratione, in qua nonnulli ex ipsa possibilitate entis summe perfecti ejus existentiam arguunt, eamque vocant *a simultaneo*, vel *quasi a priori*, quae quidem demonstratio saltem *simpliciter* spectata merito a nonnullis dicitur esse *sophistica* (2.) Similiter confundenda

[1] Vide quae de his sententiis uberius innuimus in nota ad calceum Artic. 3. hujus capituli.

(2) Argumentatio ista *a simultaneo* forte hoc tantum modo poterit insufficiens ostendi, scilicet, determinando proprium terminorum sensum. Nam in hac ratiocinatione: *Ens realissimum est possibile; ergo existit* (cum existentia sit vera realitas seu perfectio, unde ens realissimum seu perfectissimum etiam eam debet continere, ac proinde existere), existentia in consequente enunciata, aut praecontinetur in antecedente sub conceptu cujusdam realitatis idealis seu possibilis, et tunc consequens latius patet quam antecedens, quia actualis existentia consequentis est quid plus, quam idealis antecedentis; aut praecontinetur inter realitates tamquam quid objectivum seu existens, et tunc argumentum est tautologicum: idem enim esset, ac si diceretur: *ens realissimum est existens; ergo est existens*. Nec animadversionis vim elevares dicendo, consequens debere semper praecontineri in antecedente: nam hoc verum est de virtuali et implicita ratione praecontinendi, non autem de explicita et formali, sicut in casu praesenti. Atque haec de demonstratione ista *simpliciter* ac *in se* spectata dicta sint: etenim si quis vellet eam vindicare et sustinere adversus rationes et oppositiones Kantii [*AEstet. transcend. ration. pur.*], id valide et etiam argumentis ad hominem praestare poterit, cum rationes

non est cum illa, quae facile desumi posset ex dictis in Ontologia (1) de conceptu possibilitatis intrinsecae, qui in hypotesi Dei non existentis haberi non posset, sicut ibidem probavimus.

2.° In Logica probatum est, posse nos certos esse, praescindendo etiam a veracitate Dei, de relationibus sensus infimi, sensus naturae communis; existentia corporum, etc. ergo, dum in hac quaestione argumenta et principia demonstrationum ex istis fontibus desumuntur, nullus admittitur circulus vitiosus, vel petitio principii.

3.° Quaestio cum atheis in hoc consistit: *An detur ens quoddam supremum, a tota rerum congerie et natura distinctum.* Hinc in praesentiarum non est necessaria definitio Dei essentialis, sed sufficit mera declaratio status quaestionis, seu definitio nominalis.

ARTICULUS I.

DE ARGUMENTIS METAPHYSICIS QUIBUS PROBATUR EXISTENTIA DEI.

2. Metaphysica sunt argumenta, quae ex principiis universalibus rationis inter se collatis, vel cum notionibus experimentalibus conjunctis deducuntur. Plura ab auctoribus solent proponi: nos duo tantum exhibemus, ideoque assertio- nem nostram sic exprimimus:

Supremi Numinis existentia invictè probatur sub conceptu entis necessarii et improducti, sive entis a se: nullumque et vanum est atheorum effugium ad seriem producentium et productorum actu infinitam: haec enim in se, et praesertim ad mentem illorum, undequaque repugnat.

3. Entia contingentia, de quorum existentia metaphysice certi sumus, ut patet ex dictis in Logica (2), in suo conceptu involvunt saltem possibilitatem non-esse (hinc praescindimus nunc a quaestione, num semper extiterint): ita enim sunt, ut propter determinationem suae naturae nulla repugnantia habeatur, etiamsi absolute non essent. Jam vero, posito vel unico tali ente; necessario admittendum est ens absoluta necessi-

Kantii in falsis principiis passim fundamentum agnoscunt. Argumentatio ista vocatur a quibusdam *ontologica*, illa vero quam nos *metaphysicam* dicimus, solet vocari *cosmologica*.

(1) Art. 2. n. 16 17. 18.

(2) Part. II. art. 3. et 3.

tate existens, sive *ens simpliciter necessarium*: contingentia enim neque in nihilo, neque in possibilitate, neque in se rationem suae existentiae continent, sicut dictum est (1) loquendo de principio causalitatis: ergo, nisi admittatur extra ordinem contingentium ens absoluta necessitate existens, admittendum foret, posse dari effectum sine causa, sive destruenda naturalis rationis nostrae impossibilitas, conjungendi simul *esse* et *non esse*; ergo datur *ens necessarium* extra ordinem contingentium.

Sed non minus compertum est, debere dari tale ens sub conceptu causae *improductae* sive *a se*. Cum certissimum sit, nunc aliquid existere, oportet aliquod ens semper extitisse: si enim semper nihil fuisset etiam nunc nihil esset. Porro, quod semper fuit, absolute non poterat *non esse*, aut secus: si primum, ratio hujus perennitatis residet in ipso, sive est *a se* et *improductum*, et extra ordinem totius universitatis rerum; si alterum, perennitas ejus *esse* pendeat ab alio prioritate saltem naturae (2), quod aliud debet esse simpliciter primum et *a se*, sive *improductum*, nisi velis admittere semper posterius, et semper relativum sine primo termino relationis, ac proinde relativa et non relativa, sive *esse* et *non esse*: ergo si nunc aliquid est, debuit semper extitisse ens *a se*, et *improductum*.

4. Contra vim harum demonstrationum insurgunt in primis rationalismi Kantiani, seu potius idealismi transcendentalis adsertores.

Dicunt 1.° Demonstrationes hujusmodi fundantur in conceptibus *causae* et *effectus*, *absolute necessarii*, et *contingentis*, *possibilis* et *impossibilis*, etc. a quibus etiam pendet nexus *principii causalitatis*, qui tamen omnes sunt dumtaxat formae subjectivae nostrae rationalitatis; proinde nullum jus tribuunt ad objectivam Dei, seu *causae absolutae* et *entis necessarii* existentiam inferendam, praesertim quod lex causali-

(1) *Ontolog.* art. I. n. 7.

(2) Alibi ostendemus (*Cosmol.* art. 2. et 3.), Deum ex hoc ipso, quod tamquam causa efficiens sit *prior natura* cunctis rebus, debere quoque habere *prioritatem durationis* et perennitatis suae, ideoque nullum ens creatum potuisse creari ab aeterno; hic vero, uti monuimus, ab hac quaestione abstrahimus, quia dato etiam, quod ens contingens *semper* extitisset, tamen utpote suae existentiae et perennitatis sufficientem rationem in se non habens, necessario deberet supponere extra se aliud ens, non jam *tempore* seu *duratione*, sed *natura prius*, quod esset ratio sufficiens ipsius.

tatis sit tantum principium regulativum animae nostrae. 2.º *Ratio theoretica* cum suis principiis meram dumtaxat ideam Dei, utpote *objecti transcendentis*, suppeditat; non itaque existentia Dei *sciri*, sed tamquam *postulatum rationis practicae*, fide morali, ex ejus principiis dimanante, assumi et *credi* tantum poterit. 3.º Judicium hoc, *Deus existit*, si supponatur *analyticum*, recurrendum erit ad demonstrationem *ontologicam* seu a *simultaneo*, quae passim a theologis et philosophis rejicitur; si vero *syntheticum* nullum jus habere potest ratio philosophica, superaddendi subjecto *Deus praedicatum existit*.

Respondemus hisce adversariis, quod in quaestione tanti momenti, a qua vita moralis et socialis, ut inferius videbimus, dependet, omnimode standum sit demonstrationibus, quae communiter afferri solent; ne scilicet ratio humana in ipsa essentialis finis sui cognitione fluctuans et incerta haereat. Sane, ut nihil nunc dicamus de *realismo transcendentali* Schellingii, Dei et rerum *scientiam absolutam* sibi arroganter vindicantis, ex supra dictis colligitur, existentiam Dei non posse admitti velut *factum* quoddam dumtaxat, nec a sola divina revelatione, ut etiam per se patet, repeti. Aliunde vero, et *intellectualis intuitus* Fichteii, si non dicatur mediante demonstratione (quod et immediatam intellectionem destrueret, et in nostram sententiam recideret) comparatus, nullum fundamentum in mente nostra vel in objectis extrinsecis, utpote totaliter ab *esse* et realitate divinae naturae diversis, habere potest. Sensio autem Eschenmayeri, sane mirabilis, sive sumatur pro *formali* operatione sensibilitatis, sive pro *instinctu* quodam, nequit *per se* existentiae Dei notionem praebere, cum utrumque directe ad usum vitae animalis, et objecta materialia ac experimentalia dirigatur, et sicut in brutis, ad id, quod omnem sensibilibum et intelligibilibum creatorum ordinem transcendit, non porrigatur.

Ad 1.º itaque dicimus, falsum esse, conceptus in quibus fundantur nostrae demonstrationes, esse *formas* dumtaxat *subjectivas* nostrae rationalitatis, ut patet ex dictis in Logica et Ontologia, cum et perceptiones nostri *ego* atque aliarum rerum, et utriusque activitatis, nec non naturalis et absoluta impossibilitas conjungendi simul *esse* et *non esse*, oppositio ad contingens, discrimen veritatis metaphysicae a physica, etc. sint fundamentum objective reale conceptum *causae*,

effectus, absolute necessari, etc. (1). Hinc vero patet, non posse dici, *legem causalitatis* esse tantum principium regulativum animae nostrae, nisi velis realitatem omnium scientiarum, moralitatem ipsam actionum, mutuas sociales obligationes, atque jura ipsius rationalitatis prorsus subvertere.

Ad 2.º *Nego ant. et conseq.* Primum, quia si conceptus illi quibus mens utitur, dum principiis rationis theoreticae Dei existentiam demonstrat, habuerint (sicut revera habent) fundamentum objective reale, etiam illud, quod ex ipsis inferitur, existentia scilicet *causae improductae, absolute necessariae*, etc. erit objective realis, quin imo, propter actualem omnem defectus exclusionem *realissima*, et non tantum *phaenomenon* et *forma subjectiva rationis theoreticae*; nisi velis contendere, rationem ipsam humanam esse tantum phaenomenon. Alterum, quia cum *ratio theoretica*, quae docet quid sit aut fiat, a *ratione practica*, quae, indicans quid fieri possit aut debeat, dirigit voluntatem nostram, *realiter* vel *formaliter* non distinguatur, jam si illa, etiam et haec nullum jus habere debet, inferendi objective realem existentiam Dei. Insuper evidens contradictio vel pugna in eadem ratione admitteretur: nimirum *theoretica* ratio dubitandi, *practica* firmiter eandem rem credendi, motivum suppeditaret. Adde, quod *practica* ratio *per se*, ut proprio officio fungatur, vi exigentiae objecti propriae felicitatis, de ejus objectiva realitate certitudinem non producat, sed necessario supponat. Itaque *sciri* potest et debet, et non tantum *credi* existentia Dei: quin imo, si ratio *practica* talem certitudinem a ratione *theoretica* non derivaret, indifferens et etiam magis propensa foret, ad ideale quam ad reale suarum exigentiarum objectum admittendum.

Ad 3.º Judicium hoc, *Deus existit*, a parte rei, seu *objective*, est revera *analyticum*, in quo nimirum ex natura subjecti praedicatum eidem convenit; sed non est necesse ut etiam

(1) Relate ad impossibilitatem naturalem, conjungendi simul *esse* et *non esse*, advertite, eam materialiter et objective spectatam, esse fundamentum conceptus absolutae necessitatis, formaliter vero et subjective acceptam, esse modum cognoscendi animi nostri, qui antecedere debet illum conceptum, atque medium distinguendi verum a falso, immutabile et absolute necessarium a mutabili et contingenti: unde modus necessarius et subjectivus cognoscendi, non est ipsa absoluta necessitas objective spectata. Nihilominus in istarum notionum confusione Kant totum suum systema de *formis subjectivis a priori* exaedificat.

analytico modo hujus iudicii objectiva realitas probetur, nobisque innotescat; ideoque nulla etiam necessitas ad argumentum *ontologicum* recurrendi. Habet autem ratio philosophica et *theoretica* jus sibi essenziale, ut vidimus, superaddendi praedicatum illud subjecto, et quidem cum objectiva realitate, quo jure non supposito, neque ratio *practica* et communis idem praestare poterit; quod postremum adversariis minime arridet (1).

Ex responsis nuper ad 1^m datis, si conferantur cum alias dictis (2), facile poteris colligere oppositam viam, qua Beguelin, Hume, aliique, *principii causalitatis* seu *rationis sufficientis* absolutam et objectivam certitudinem impugnantes, eidem metaphysicae demonstrationi existentiae Dei adversantur. Si quis itaque ad illorum adversariorum mentem vellet nunc arguere, solutiones difficultatum in Ontologia allatas hic pro reproductis habemus, ut melius quoque ac simul appareat, omnium adversariorum conatus, ad vim demonstrationis nostrae labefactandam, frustraneos esse.

5. Effugium vero atheorum ad seriem actu infinitam, ut vim eorundem argumentorum declinent, prorsus vanum est: haec enim in suo conceptu intrinsecus repugnat, idque colligitur ex jam dictis in Ontologia (3), de progressu in infinitum. Tantum addimus, quod, cum series hujusmodi supponatur coalescere ex entibus sive terminis numerabilibus, jam utcumque crescere concipiatur, sive in directum protracta, sive in orbem rediens, semper poterit revocari ad seriem numericam, in qua quilibet terminus unitate differt ab antecedente et consequente; itaque, si talis series evaderet unquam infinita, id fieret per additionem augmenti finiti, quale est ul-

(1) Ex eo quod dicamus, theoreticam rationem habere jus superaddendi praedicatum *existit* subjecto *Deus*, nolim inferas, iudicium hoc: *Deus existit*, quod est a priori, esse *syntheticum*, nosque hic concedere quod in Logica (Part. II. art. 6. n. 58.) negavimus, scilicet, dari iudicia *a priori*, quae simul sint *synthetica*. Etenim ratio theoretica superaddit illud praedicatum subjecto, non velut ab extrinseco et empirice, sed ostendendo rationibus *a priori*, quamvis non per analysim subjecti, tale praedicatum pertinere ad illius subjecti naturam: hinc talis cognitio in se nedum est *a priori*, sed etiam *analytica*: aliud est enim modus, quo praedicatum convenit subjecto, aliud modus cognoscendi vel ostendendi et probandi illam convenientiam.

[2] *Ontol. Articul. 1. nn. 7. 8. 9. 10. 11.*

[3] *Artic. 4. n. 38.*

timus terminus, ac proinde duo finita praeberent infinitum, quod repugnat. Sequerentur et ceterae absurditates, quas ibidem indicavimus.

Nec valet exceptio, quasi augmentum ultimi termini esset quid indeterminatum, aut infinitum. Nam si dicas hoc, supponitur quod est in quaestione, et frustra adjicitur alteri, ut exinde exurgat infinitum: si illud, adhuc argumentum subsistit, quia indeterminatum erit semper quid finitum.

6. Praeterea dato etiam, quod series actu infinita intrinsecus non repugnet, repugnat certe in hypothesi eorum, scilicet, ut coalescens ex producentibus et productis contingentibus, ad exclusionem entis necessarii et improducti, sive extra sive intra seriem contenti. Etenim 1°, in serie entium A B C D E, etc. quorum quodlibet existentiam a praecedente mutuatur, ita ut E non existat, nisi in hypothesi existentiae D, et D non existat, nisi in hypothesi existentiae C, et sic deinceps, patet, nullum eorum esse causam completam et absolutam relate ad E, vel quodcumque aliud ens illius seriei: ergo quacumque ratione haec series protrahatur, semper erit per se insufficientis ad existendum. Insuper aggregatum non mutat singulorum naturam; sicut igitur infinitae negationes nullam affirmationem, infinitae tenebrae nullam lucem, ita infinita insufficientia ad existendum nequeunt constituere sufficientiam totius seriei; praesertim quod insufficientia existendi *a se* nequeat esse initium sufficientiae. Unde colligitur, non valere paritates desumptas ab unitate relate ad numerum, a milite relate ad exercitum, etc.: in his enim omnibus supponitur aptitudo initialis ad complementum totius compositi.

2°. Si series haec contingentium excluderet necessitatem causae primae et improductae, id fieret, vel quia est *series simpliciter*, vel quia est *actu infinita*: neutrum subsistit, cum utrumque dicat aliquid extrinsecum ipsis componentibus. *Series enim simpliciter*, sive simultanee, sive decurso temporis evoluta, infert extrinsecam dumtaxat relationem successionis unius post alium: *actualis* vero seriei *infinitas* talem relationem successionis involvit, ut a parte *ante*, et a parte *post* nullum limitem habeat. Porro haec duo componentium naturam non mutant, nec insufficientiam ad existendum adimunt; ergo, nisi recurramus ad aliquam causam improductam sive *a se*, quae seriem hanc ad existendum determinet, licet series ista supponeretur infinita, non posset existere.